

LBRIS

We know
books

MIRCEA CARP

Aici Mircea Carp, să auzim numai de bine!

Cuvânt înainte de **Dinu Zamfirescu**

Volum îngrijit de **Veronica Nanu** și **Florica Dobre**

Postfață de **Alexandru Zub**

Ediția a II-a

Fundației Culturale
MEMORIA

Cuprins

<i>Notă asupra ediției</i> (Cosmin Budeancă)	7
<i>Cuvânt înainte</i> (Dinu Zamfirescu)	9
<i>Introducere</i>	13
Gherla.....	15
Chișinău	19
Botoșani	23
Bălți	29
Sibiu	32
Liceul Militar „General G. Macarovici” din Iași	40
Liceul Militar „Nicolae Filipescu” de la Mănăstirea Dealu	46
Școala Militară din Germania	57
Întoarcerea în țară – din nou pe front	78
Din nou la Sibiu	99
Arestarea	109
Drumul spre libertate.....	130
Salzburg.....	140
La microfonul „Vocii Americii”	157
În Europa: de la „Vocea Americii” la microfonul „Europei Libere”	202
Acasă	234
Addenda: Impresii	254
Portrete și documente	263
Mircea Carp în documentele Securității	263
Portrete	285
Mircea Carp văzut de alții.....	298
Interviuri și reportaje.....	301
<i>Anexe</i>	363
<i>Postfață. Mircea Carp, memorie și discurs pozitiv</i> (Alexandru Zub)	391

Gherla

M-am născut în orașul Gherla, la 28 ianuarie 1923. Vă veți întreba poate de ce Gherla, eu fiind membru al unei bune și vechi familii moldovenești. Pentru că tatăl meu, locotenent-colonel Constantin Carp, era la acea dată comandantul unei unități de cavalerie din orașul de pe malul Someșului. Tata era originar din Iași; mama, Ecaterina Carp, era născută Catargi, din familia vestiților oameni de stat și diplomați români. Vă puteți închipui că nu-mi pot aminti deloc sau aproape deloc locul nașterii mele. Totuși, vag de tot, îmi amintesc de locuința noastră de pe strada Dragoș Vodă – avea numai parter, iar în fundul curții era o șură sau un hambar, o locuință mică, unde stătea ordonanța sau servitoarea noastră.

Tata cu mine în brațe

În brațele mamei

Mult mai târziu am vrut să cunosc locul în care m-am născut. Am avut două ocazii. Prima a fost în octombrie 1944, când mă aflam cu unitatea mea, Detașamentul Blindat comandat de lt.-col. Gheorghe Matei, în înaintare pe linia Apahida-Gherla-Dej. În dreptul Gherlei, unitatea s-a oprit pentru alimentarea tancurilor și autovehiculelor. Podul peste Someș, care lega șoseaua de orașul Gherla, era distrus de nemți sau unguri în retragere. Totuși, i-am cerut voie comandantului să mă duc dincolo, în orașul Gherla, să caut strada și, eventual, casa unde mă născusem. Mi-a dat voie, însă mi-a atras atenția, pe de o parte, să am grijă când trec peste ruinele podului, iar în al doilea rând, să fiu foarte atent, deoarece în Gherla se mai pot afla unități răzlețe ale inamicului. Am trecut dincolo, am ajuns la marginea orașului și am întrebat primul

trecător unde este strada Dragoș Vodă. Era un ungar. Nu a vrut să-mi răspundă. Dar poate nici nu știa, pentru că, sub ocupație maghiară, este posibil ca strada să fi avut alt nume. Un răspuns negativ am primit și din partea altor trecători, care nu știau nici ei unde se află strada, din cauză că numele îi fusese schimbat. M-am întors la pod. L-am trecut cu grijă și am ajuns la unitatea mea, care se pregătea să plece spre Dej. Mi-am zis că data viitoare poate voi fi mai norocos.

Data viitoare a fost după 1989, când împreună cu soția mea, Gabriela, și prietenii mei, Lidia și Adrian Marino, ne-am dus de la Cluj la Gherla, tocmai ca să dau de urma casei în care mă născusem, care nu era proprietate, ci fusese casă închiriată. Am ajuns de această dată pe strada Dragoș Vodă, care își primise numele vechi. Am găsit și numărul 34. Poate era casa în care locuisem noi pe vremuri sau poate era alta. Nu știu. Am sunat la poartă. Ne-a întâmpinat o tânără elevă de liceu. Foarte amabilă, ne-a spus că părinții sunt la lucru și că nu poate să ne dea voie să intrăm. Nici nu voiam să intru. M-am recomandat și i-am spus că mă născusem pe aceste locuri, dar că nu sunt o persoană care urmărește să-și recupereze o casă naționalizată, ci mă aflu pe urmele trecutului. A avut din nou amabilitatea să-mi spună că poate vorbește cu părinții săi la telefon, iar dacă are aprobarea lor, mă va lăsa să intru în casă. A rămas să mai trecem când va fi toată familia acasă și poate atunci îmi voi da seama dacă este sau nu casa în care m-am născut.

Gherla era și este un oraș cu o populație pestriță – foarte mulți români, maghiari, dar și foarte mulți armeni, o puternică colonie armenescă. Aveau și o biserică foarte frumoasă, ca de altfel și românii. Tot atunci am încercat să rezolv și o misiune cu care mă însărcinase un bine-cunoscut sculptor român de origine germană, Ingo Glass¹, din München, care ar fi dorit să ridice la Gherla, în mod gratuit, o statuie a soldatului român eliberator. De asemenea, ar fi dorit foarte mult ca eu să rostesc cuvântarea la dezvelirea statuii. M-am dus la primarul orașului Gherla, membru al Partidului Național Țărănesc. I-am expus planul nostru, dar, din păcate, nu am găsit prea multă înțelegere – așa

1. Ingo Glass (1941-2022). Sculptor și scriitor de limbă germană, șvab originar din Banat. Este considerat un reprezentant al artei concrete și avangardist printre transavangardiști. Este unul dintre fondatorii Muzeului de Artă Vizuală din Galați.

încât am plecat dezamăgit că nu puteam realiza un plan atât de frumos. Singurul lucru pe care l-am făcut atunci a fost să depun la biblioteca orașului cartea mea „Vocea Americii” în România.

Dar să revin la orașul în care m-am născut. Singurele – extrem de puține – relatări pe care le am sunt cele primite de la părinții mei. Astfel, mama mi-a povestit că, într-o bună zi, pe când aveam în jur de un an, a fost alarmată de niște țipete din fundul curții. A ieșit în mare grabă și m-a văzut urcat pe o scară ce ducea spre podul hambarului. Mă cățăram ca o pisică, dar nu mai știam cum să cobor. Desigur, am fost salvat, spre bucuria tuturor. Deoarece mama nu avea destul lapte să mă alăpteze, a angajat o doică, o unguroaică, Ana, care avea gemeni, un băiat și o fată. Pe cei doi copii de vârsta mea îi chema Ianoș și Roza, dacă nu mă înșel. Cei doi ursuleți pe care i-am primit cadou atunci i-am botezat cu aceste nume. I-am avut cu mine multă vreme, până când, în numeroasele mutări ale tatălui meu ca ofițer, i-am pierdut.

Un lucru pe care am vrut foarte mult să-l fac cu prilejul vizitelor mele la Gherla a fost acela de a vizita faimoasa închisoare unde au pățimit atâția români, oameni de vază, oameni simpli, miniștri, ofițeri, țărani etc. Între aceștia s-a numărat și unul dintre frații tatălui meu, generalul Corneliu Carp¹, decorat cu Ordinul „Mihai Viteazul” pentru bravura sa din războiul din Răsărit. Dar decorația nu i-a folosit la nimic, pentru că regimul comunist, ajuns la putere după 6 martie 1945, a avut grijă să-l aresteze pentru motive puțin verosimile și să-l arunce în închisoare, unde a pățimit aproape 12 ani, ieșind cu vederea teribil de slăbită și cu auzul afectat. Deci aceasta este Gherla în care m-am născut, pe care am vizitat-o de mai multe ori în diferite împrejurări după evenimentele care au dus la eliberarea întregii țări de comunism. Este cam tot ce îmi amintesc, din vremea copilăriei, despre acest oraș.

Când aveam cam doi ani, în 1924-1925, tatăl meu a fost mutat de la Gherla la Chișinău, la Regimentul 3 Roșiori. Așa încât ne-am făcut bagajele și am pornit spre un alt oraș eliberat în timpul războiului de reîntregire a neamului.

1. Corneliu Carp (1895-1982). General de brigadă, cavaler al Ordinului „Mihai Viteazul”.

Chișinău

La Chișinău am locuit pe strada Mihai Viteazul. Nu-mi amintesc exact numărul. O casă modestă, lipită de alte câteva case. Într-o parte stătea o familie de români care s-au mutat mai târziu la București. În cealaltă parte era o casă locuită de o familie de evrei. Fata lor, care era de o seamă cu mine, Ada Dubinițchi, a devenit astfel prima mea tovarășă de joacă la acea vârstă foarte fragedă.

Aveam o casă încăpătoare, ce semăna mai mult a apartament. Avea totuși o frumoasă grădină în spate. Tatăl meu mergea în fiecare zi la cazarma regimentului, care era jos, la Buicani. Comandantul regimentului era colonelul Hariton Dragomirescu, care avea o soție rusoaică, Liuba. Aveau și ei o fetiță de vârsta mea, Liubița, o altă tovarășă de joacă. Acasă aveam camera mea, locul unde-mi țineam jucăriile, iar în grădină tata a avut grijă să-mi aducă o căruță cu nisip, ca să mă pot juca. Am dus o viață foarte frumoasă la Chișinău – am fost cu adevărat un copil fericit. Părinții mei au fost angrenați în atmosfera foarte veselă a orașului, cunoscut pentru viața lui deosebit de antrenantă, plină de sărbători, așa cum putea să fie un oraș eliberat cu ceva timp înainte.

De altfel, Chișinăul era cunoscut și pentru faptul că găzduise o serie întreagă de personalități rusești, de pe vremea când Basarabia făcea parte din Imperiul Rus. În primul rând, marele scriitor Pușkin, pe care țarul îl exilase de la Sankt Petersburg la Chișinău. Ceea ce astăzi îmi amintește și de faptul că un alt mare scriitor a fost de asemenea trimis în exil la extremitatea imperiului, pe vremea aceea a Imperiului Roman – mă refer la Ovidiu, care fusese exilat la Tomis, pe o altă bucățică de pământ românesc, ca să spun așa.

Părinții mei țineau foarte mult să înveț să cânt la un instrument și s-au gândit la vioară. Nu cred că am reușit prea mult, având în vedere că nu eram un talent – în plus, se spunea că nu am nici ureche muzicală. Dar cum tata a vrut să înveț totuși ceva, a adus un plutonier de la fanfara

regimentului, care s-a chinuit cu mine, cu el însuși, cu mama, care trebuia să audă lecțiile de vioară. Mai târziu s-a încercat cu pianul, pe când eram la Sibiu, însă cu un succes foarte discutabil.

În chinurile lecției de vioară

O altă experiență avută aici, la Chișinău, a fost cea a primei țigări. O dată pe lună venea la noi spălătoreasa să spele și să calce. Mă jucam în grădina din spate și o observam cum își „făcea ceva” care, pe urmă, am descoperit că era o țigară; și mama mea fuma, dar ea își cumpăra țigări Regale RMS, pe când spălătoreasa și le făcea singură. Așa încât, deși aveam numai vreo 3-4 ani, m-am hotărât și eu să iau o bucată de hârtie, să pun înăuntru puțină iarbă, pe urmă să duc la gură, cum făcea spălătoreasa, și, cu ajutorul unui chibrit, furat de la aceeași spălătoreasă, să-i dau foc. Desigur că, foarte repede, flacăra a ajuns să-mi ardă buzele.

Am scăpat țipând și aruncând așa-zisa țigară, însă sperietura pe care am tras-o mi-a stăvilit pentru mulți ani dorința de a fuma.

La noi acasă venea și fiul unui văr de-al mamei, Ștefănescu, elev la Liceul Militar „Regele Ferdinand” din Chișinău. Venea aproape în fiecare duminică, atunci când era în permisie, și lua masa la noi. M-a impresionat din capul locului uniforma, dar mai ales chipiul cu pompon, cum se purta pe vremea aceea. A fost prima dată când am simțit că vreau să mă fac și eu militar ca el; sau ca tatăl meu, care purta o uniformă foarte frumoasă, mai ales la paradă, de ofițer de roșiori cu dolman pe umăr, cu căciulă și, bineînțeles, cu nelipsitul pompon. Altfel, nu prea aveam contact cu orașul, afară de momentele când mergeam cu tata jos la Buicani, la cazarmă, sau când mergeam în excursie în jurul Chișinăului împreună cu diferiți prieteni ai părinților mei.

Momentul cel mare a venit cam prin 1928, după moartea regelui Ferdinand. Regina Maria a venit să viziteze orașul și să inspecteze garnizoana. Datorită unor cunoștințe, am avut loc în balconul unei case, chiar pe traseul pe care urma să-l parcurgă cortegiul reginei. Eram deosebit de nervos, alergam dintr-un colț în altul al balconului, așteptând mai mult să-l văd pe tata decât pe regină, care desigur că la ora aceea nu făcea asupra unui copil o impresie deosebită. În fine, la un moment dat a apărut un pluton de roșiori, cu lănci cu stegulețe în vârf, care forma prima unitate a cortegiului, apoi caleașca în care o femeie deosebit de frumoasă, mi se părea și mie, de la oarecare distanță, râdea, făcea cu mâna mulțimii care nu mai înceta să o aclame. Era regina, bineînțeles. În dreapta și în stânga trăsorii regale erau colonelul Dragomirescu și tata, ținta atenției mele. Era îmbrăcat în frumoasa lui uniformă și îl sorbeam din ochi. Au trecut caleașca și primul pluton, după care a venit al doilea pluton. Încetul cu încetul, întregul cortegiu a dispărut spre centrul orașului, spre statuia lui Ștefan cel Mare – am aflat mai târziu lucrurile acestea. Acolo a avut loc primirea oficială a reginei de către toate oficialitățile, reprezentanții armatei, reprezentanții școlilor, minorităților etc. Din păcate, nu puteam să fiu de față la acea impresionantă (așa mi s-a spus) ceremonie. Regina a participat la recepție, după care a fost rugată să-și inspecteze regimentul de cavalerie. Reginei îi plăceau caii, arma cavaleriei. Avea un regiment special de cavalerie, 4 Roșiori, însă era foarte atașată de orice regiment de cavalerie. A inspectat câteva grajduri, după care a intrat și în grajdul în care se

afla și calul favorit al tatălui meu, cu care făcuse, de altfel, Primul Război Mondial – Colibri. Un cal frumos, la care ținea foarte mult. Trecând pe lângă ceilalți cai, la un moment dat regina s-a oprit în fața calului tatălui meu – așa mi-a spus tata mai târziu. A fost un moment de mare îngrijorare pentru el, fiindcă se știa că regina urma o veche tradiție feudală: când își exprima dorința sau admirația față de un anumit obiect, de cele mai multe ori aceasta însemna că aștepta ca obiectul respectiv să-i fie dăruit. Or, tata nu era dispus să se despartă de Colibri al lui. Și a folosit o mică stratagemă care i-a reușit. În timp ce regina vorbea cu cei din jur și se uita la cal, tata a început să se joace cu unul dintre cei doi cockeri negri ai reginei. Regina a observat, s-a întors spre tatăl meu și, înainte să plece din fața calului, a spus: „Văd că îți plac câinii mei foarte mult, colonel!” – și a trecut mai departe. A trecut o lună în care tata aștepta cu groază să-i fie luat calul, ceea ce nu s-a întâmplat. În schimb a primit cadou de la regina Maria un mic cocker pe care l-am avut și mai târziu, la Sibiu.

Bineînțeles, viața de la Chișinău a însemnat joaca cu câțiva alți prieteni, băieți de această dată, din jurul casei, dar și cu Ada Dubințchi și Liubița Dragomirescu. Mă rog, o viață foarte activă pentru un copil, poate banală pentru altă lume. Dar a venit și momentul unei noi mutări. Tata își încheiase stagiul de trei ani într-o garnizoană, așa că trebuia să meargă la un alt regiment. Și s-a nimerit să fie Regimentul 8 Roșiori din Botoșani, unde am ajuns cam în anul 1928, cred eu. A fost începutul unei alte vieți, ca dintr-un „Medeleni al copilăriei mele”, ca să parafrazez romanul lui Ionel Teodoreanu. Deci de la Chișinău la Botoșani.

Botoșani

După două orașe eliberate în Primul Război Mondial, două orașe cu populație și istorie românească, dar care aveau totuși destul de puternice urme ale ocupațiilor străine – mă refer la Gherla, cu ocupația austro-ungară, și la Chișinău, aflat sub ocupație rusească –, Botoșaniul era un oraș nu numai pur românesc, ca să spun așa, prin istoria lui, dar avea și o populație deosebit de mare de altă etnie, populația evreiască; însă majoritatea locuitorilor erau români. Orașul era, pe de o parte, un oraș boieresc. Desigur că Botoșaniul, ca și alte câteva orașe din acea parte a Moldovei, era un fel de capitală a marii proprietăți românești. În Botoșani erau case, vile de o frumusețe deosebită, înconjurate de grădini și parcuri mari, cu copaci bătrâni, grădini cu flori, străzi foarte frumoase. Avea și o parte burgheză, cu case frumoase (desigur, nu la fel de luxoase), în care locuiau personalități din clasa medie, printre care profesori, avocați, funcționari etc. Există și un ghetou evreiesc în care locuiau numai evrei, dar în care, am aflat mai târziu, cu vremea, s-au instalat și români. Centrul orașului era un centru comercial în care făceau comerț în exclusivitate evreii. Evreii erau și avocați, medici, funcționari. Aceștia locuiau în afara ghetoului și își aveau casele și birourile mai ales în jurul frumoasei piețe din centrul Botoșaniului, unde se afla primăria orașului, deosebit de frumoasă, și Teatrul Național, o copie, aș putea să spun, a Teatrului Național din Iași, care funcționa și ca teatru, dar și ca cinematograf.

Noi am locuit pe strada Agafton, care nu era acea stradă a vilelor somptuoase ale marilor latifundieri. Însă acolo locuiau tot felul de personalități din viața civică a orașului. O stradă cu grădini foarte mari. Pornea din dreptul străzii Mihai Eminescu, de altfel foarte frumoasă, unde existau vile boierești, dar și case burgheze. O vilă de acest gen din capătul străzii (la intersecția celor două străzi amintite) era a familiei Ranetti, un mare bogătaş care fusese ofițer în Primul Război Mondial

și primise mai multe decorații; fusese și rănit. În al Doilea Război Mondial, după ce a început dezrobirea Basarabiei, a cerut să fie trimis voluntar pe front, iar generalul Antonescu i-a permis și l-a trimis pe front la o unitate de cavalerie, cu gradul de caporal onorific.

În capul străzii Agafton locuiau, cum spuneam, fostul ofițer de cavalerie Ranetti împreună cu soția lui, o femeie deosebit de frumoasă, una dintre cele mai frumoase doamne ale Botoșaniului. Era văduvă până la căsătoria cu colonelul Ranetti și avea doi copii, Mărioara și Troțki. Lângă proprietatea colonelului Ranetti era proprietatea Irimescu – lider liberal, cred, deseori prefect al județului –, o proprietate destul de mare, cu o grădină frumoasă și cu o livadă în spate, loc de joacă pentru noi, copiii. Prefectul Irimescu locuia cu una dintre fetele lui, care fusese măritată cu un ofițer de jandarmi și care avea un băiat, Florin Nicolau (Țuțu, cum i se spunea), bun prieten de joacă cu mine și cu ceilalți copii de pe stradă. Ceva mai încolo, mergând spre Mănăstirea Agafton, era o proprietate mare a familiei Climescu, care avea o fată profesoară la Liceul de fete și un băiat ofițer în regimentul tatălui meu. Ca să spun așa, cele două persoane erau complet neinteresante pentru noi, copiii. Urma o casă mai mică, în care locuia un plutonier-major, Popovici. Și el avea doi copii, o fetiță, Consuela, cu un an mai mare decât mine (deci putea intra în grupul copiilor cu care ne jucam), și un băiețel mai mic cu doi ani, care era exclus. Urma casa noastră, o casă modestă, dar frumoasă, cu o grădină mică plină de flori în față și cu o curte nu prea mare în spate, de unde nu putea lipsi nisipul pe care tata mi-l aducea pentru joacă. Era apoi o proprietate mai mare, a unuia dintre cei mai cunoscuți avocați din vremea aceea din Moldova, Vasile Pilat. Soția lui era Elena Pilat și aveau doi copii: Lucreția, Liuca, de vârsta mea, deci tovarășă de joacă, și fratele ei, Laurențiu, Ghighi, mai mare cu zece ani, un element strălucit de la „A.T. Laurian”, liceul de renume din Botoșani. Casa avea o grădină cu flori în față, o curte mare în spate și mai multe hambare și diferite clădiri adiacente proprietății. Vizavi era o livadă ce aparținea primăriei și un parc frumos cu o casă mărișoară, foarte frumoasă, a unui eminent profesor din Botoșani, prof. Blebea, unchiul Liucăi. În grădina acestei case ne jucam adesea. Urmau două case mai puțin importante până în strada Mihai Eminescu. Pentru noi, strada Agafton era un adevărat paradis cu atât de multe curți, grădini și parcuri, încât vara plecam de acasă și ne întâlneam pe drum, undeva, la vreuna dintre familii, unde hotăram să ne jucăm, fără să dăm socoteală celor de acasă, întrucât pe vremea aceea nu exista criminalitatea